

YANSIMALI KELİMELER ÜZERİNE BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

*Aksaamai OMURALIEVA**

Özet

Bu çalışmada, yansımali kelimeler ya da yansıma köklerden türeyen yansımali fiiller üzerine yapılan çalışmaların bir bibliyografyası verilecektir. Yansımali kelimeler üzerine çalışma yapacak olan bilim adamlarına faydalı olabilmek adına yapılan bu çalışmada, yansımali kelimeler ile ilgili monografi, kitap, makalelere yer verilmiştir. Çalışmada, genel olarak yansımali kelimeler hakkında ana hatlarıyla bilgi verilmiştir. Ardından bu konuda yapılan çalışmalar “Türkiye’de yapılan çalışmalar”, “Türkiye dışında günümüz Türk lehçelerinde yapılan çalışmalar”, “Başka dillerdeki yansımali kelimeler ile ilgili yapılan çalışmalar” olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yansıma Kelimeler, Ses Yansımali Kelimeler, Ses Yansımali Fiiller.

A BIBLIOGRAPHIC STUDY ON ONOMATOPEIC WORDS

Abstract

The purpose of this study is to present a bibliography of studies on onomatopoeic words and onomatopoeic verbs that is derived from onomatopoeic roots. To help the researchers who study onomatopoeic words, the study will consist of monographies, books, and articles on onomatopoeic words. The introduction of the study will inform about onomatopoeic words in general. Then, studies on the subject will be listed in three main titles as “Studies in Turkey”, “Studies in contemporary Turkic dialects but Turkish”, “Studies on onomatopoeic words in other languages”.

Key Words: Onomatopoeic Words, Phonetical Onomatopoeic Words, Phonetical Onomatopoeic Verbs.

Yansımali kelimeler, dilde, özellikle konuşma dilinde, edebî eserlerde sık kullanılan kelime türüdür. Doğadaki canlı ve cansız varlıkların yaklaşık seslerinden oluşan bu tür kelimelerle ilgili taklidi teorisine değinmek yerinde olacaktır. Bu teoriye göre dilin oluşumu, ses taklidi kelimelerin kullanılmasıyla başlamıştır. İnsan, çevresindeki tabiat olaylarını ve diğer canlı cansız varlıkların çıkardığı sesleri taklit ederek dili oluşturmuştur. Yani, hareket etmeleri ya da bağırmaları dolayısıyla ses çıkaran bütün eşyayı ya da yaratıkları taklit yoluyla dil vücuda getirilmiştir (Üçok, 2004: 55). Bu teorinin karşıtlarından Sovyet filoloğu V. İ. Abayev bununla ilgili şunları söylemiştir: “Eğer tabiat herhangi bir nesne için doğru adlandırma yapsaydı, o zaman o nesne bütün dünya dillerinde aynı adlandırma ile söylenirdi.” (İsyangulova, 2015: 552). Yine Sovyet dilcilerinden A. V. Vostrikov, “Eğer kelimeler, gerçekten tabiattaki seslerden oluşsaydı, o zaman dillerdeki bütün nesnelerin ismi aynı olurdu ve bu nedenle başka birçok dilin oluşmasına ihtiyaç kalmazdı.” şeklinde bu teoriye karşı çıkmıştır (İsyangulova, 2015: 552).

Sovyet dilcilerinden "yansıma" kelimeleri üzerine ilk çalışma yapan N. İ. Aşmarin olmuştur. Aşmarin, yansıma kelimelerin dillerde farklı adlandırılmasının nedenini, "Bu tür kelimeleri bir toplum işitsel, diğeri ise gözlem yoluyla ortaya koymuştur." şeklinde açıklamıştır

* Dr. Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, el – mek: aksaamai.omuralieva@usak.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1798-294X>

(İsyangulova, 2015: 552). Söz konusu kelimelerin her dilde farklı olmasının nedeni, o dillerde canlı veya cansız varlıkların çıkardıkları seslerin tam değil, yaklaşık taklidi diyebiliriz. Ve her toplum bu kelimeleri kendi dil kaidelerine, sistemine uygulayarak oluşturmuştur.

Yine ses taklidi teorisi karşıtları yansımali kelimelerin soyut anlam ifade edemediklerini, sayıca az ve kullanım alanlarının sınırlı olduğunu öne sürmüşlerdir. Buna karşın Kazak bilgini K. Ş. Husainov, bu görüşü reddederek, yansımali kelimelerin soyut anlamlılık açısından en üst seviyeye kadar çıkabileceklerini söylemiştir (İsyangulova, 2015: 552).

Yansıma kelimeler, dilbilim alanında hâlen yeterli şekilde incelenmemiş, tartışmalı ve derin bir araştırmaya ihtiyaç duyan alanlardan biridir. Yansımali kelimelerin kusursuz bir şekilde araştırılması için tabiatı, iç ve dış yaşamı ve orada bulunan varlıkların tarihini öğrenmek gerekmektedir (Aşmarin, 1928: 8).

Yansımali kelimeler, eskiden beri ünlemler ile karıştırılan kelime türü olmuştur. Dmitriyev, yansıma kelimeleri, ünlemlere dâhil etmiştir, ancak özellikleri ile ilgili ilginç olarak nitelendirilebilecek şu tespitlerde de bulunmuştur:

a. İlk başta yansımali kelimelerde Türkçenin ve sesbilgisi sisteminin karakteristik olmayan seslerinin bulunması.

b. Yansımali kelimelerin konuşmada genellikle belirli fiillerle kullanılması.

c. Yansımali kelimelerin spesifik yapısı, onların yaratıcı ve duyarlık özellikleri, bu kelimelerin başka bir dile doğrudan çevirmeye izin vermemesi (Şagdarov, 1962: 16).

Bazı dilbilimciler ses yansımali kelimeler ile ünlemleri ayıran farklılıkları ortaya koyarak bu tür kelimelerin aynı çatı altında birleşmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Onlardan biri olan N. A. Kuraşkina yansıma kelimeler ile ünlemler ortasındaki farkı bu şekilde gruplandırmıştır (Kuraşkina, 2007):

a. Ünlemler, doğrudan duyguyu, endişeyi, isteği göstermeden ifade ederken, yansımali kelimeler, duyguyu isteği göstermeden gerçeği yansıtan anlatımlı ve biçemli bir araç olarak kullanılmaktadır.

b. Ünlemler bağlam içerisinde mimik ve tonlamalara (entonasyon) ihtiyaç duyarken, yansımali kelimeler ise bu gibi açıklamalara ihtiyaç duymadan kullanılmaktadır.

c. Ünlemler bağlantılı kelimeler, yansımali kelimeler ise leksikal anlama sahip kelimelerdir.

d. Yansımali kelimeler, kelime yapımında ünlemlerden daha çok kullanılmaktadır.

e. Ünlemler cümle öğeleriyle bir bağlantı içerisinde değildirler, yansımali kelimeler ise cümlede sözdimsel yük taşımaktadır (İsyangulova, 2015: 554).

Yansımali Kelimelerle İlgili Yapılan Çalışmalar

1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Yansımaları Türkay, “Türkçenin yansımali kelimeleri, birkaç kök araştırmasına yönelik ilgilenmelerin dışında hiç incelenmemiş bir konudur. Yapısal özellikler, anlamsal etkinlikleri bakımından ele alınmaları bir tarafa, bu yansımali kelimelerin iyi bir dökümü bile yapılmamıştır. Oysa Türkçe, bazı kavramları daha canlı, daha renkli, bazılarını da kısa yoldan tasvir ederek yansıtmaya olanağı veren bu kelimeler, araştırmaya değer örneklerini içermektedir.” şeklinde açıklamaktadır (Türkay, 1978: 241).

Yansımali kelimeler, dilbilim ve gramer kitapları dışında da doğrudan araştırma konusu olmuştur. 1947 yılında Osman Nedim Tuna “Tabiat Taklidi Sözlere Fiil Yapan Ekler” adlı çalışma yapmıştır (Tuna, 1947). Bu çalışmada yansımali fiilleri oluşturan ekler üzerinde durulmuştur. Ardından 1950 yılında “Türkçede Tekrarlar” adlı bir makale yayımlanmış ve orada

yansıma olmayan kelimeleri de konuya dâhil ederek daha çok ikilemeleri ele almıştır (Tuna, 1950). Bunun yanı sıra o kelimelerin eşanlamlarını da vermiştir (Zülfikar, 1995: 13). Bu konuya değinen bir başka bilim adamı Hasan Eren'dir. Hasan Eren, "Onomatopeelere Ait Notlar" adlı eserinde yansımalarından türemiş kelimeler üzerinde durmuş ve onları türeten ekleri belirterek etimolojik açıdan ele almıştır (Eren, 1951). Divânü Lugâti't-Türk'teki yansımali kelimeler, 1978 yılında Kaya Türkay tarafından ele alınmıştır. "Kaşgarlı'nın Derlediği Yansıma Sözcükler" adlı çalışmada Doğa ve Betimsel yansıma sözcükler olmak üzere iki ana gruba ayrılmış daha sonra kendi aralarında da sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma esnasında örneklere de yer verilmiştir (Türkay, 1978). Akartürk Karahan tarafından yayınlanan makalede Memlûk Kıpçak Türkçesi sözcüklerindeki yansımali fiiller ele alınmıştır. "Memlûk Kıpçak Türkçesi Sözcükleri: Yansıma Fiiller Üzerine Bir İnceleme" adlı çalışmada, o dönem Türkçesindeki yansımali fiiller, "tematik ve yapı bakımından yansıma fiiller" olmak üzere iki grupta toplanmış ve ardından örneklerle birlikte ekleri üzerinde durulmuştur (Karahan, 2006). Yine aynı yıl Abdurrahman Özkan tarafından hazırlanan "Ses Yansımali Kelimelerin Yer Adı Olarak Kullanılması" adlı çalışma yayımlanmıştır. Bu çalışma, genel olarak yansımali kelimelerin yer adı olarak kullanılması hakkında bir çalışmadır (Özkan, 2006). Nesrin Sis ve Bekir Gökçe'nin 2009 yılında yayımladıkları "Gülten Dayıoğlu'nun Öykülerinde Yansımalar ve Kalıp Sözler" adlı çalışmada ise çocuk dilindeki yansıma kelimeler üzerinde durulmuştur. Yazarın öykülerinde geçen yansımali kelimeler bağlamla birlikte verilerek kullanım sıklıkları tablo içinde göstermiştir (Sis, 2009). Ardından kalıp sözleri de aynı şekilde inceleyerek kullanım sıklığıyla ilgili istatistik bilgilere yer verilmiştir. Fatih Kemik tarafından hazırlanan "Hayvan Seslenme Ünlemleri Ses Yansımali Ünlemlerden Midir?" adlı çalışmada¹, "kuçu kuçu, pisi pisi, bili bili" vb. ünlemler ses yansımali ünlemler başlığı altında incelenerek bu ünlemlerin gerçekten ses yansımali kelimelerden gelip gelmedikleri üzerinde durulmuştur.

Bu konuyla ilgili ülkemizin çeşitli üniversitelerinde tezler de yapılmıştır. Yapılan tezlere göz atacak olursak, 1996 yılında Atatürk Üniversitesi'nde Dursun Balkaya tarafından "Yansılama ve Almanca-Türkçe Yansımali Kelimeler" adlı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Çalışmada, önce onomatope kavramı ile ünlem, ses sembolüğü ve sesli jestler arasındaki sınırlıklar tespit edilmiştir. Giriş bölümünde ise onomatope teriminin ortaya çıkışından başlayarak, hangi kelimelerin onomatope kelimeler olarak sayılabileceği gibi konular ele alınmıştır. Daha sonra ses yansımali kelimelerin bir sözlüğü oluşturulmuştur (Balkaya, 1996). 2000 yılında Ankara Üniversitesi'nde Mustafa Canpolat danışmanlığında Recep Muhammet Geldiyev tarafından "Türkmence ve Türkiye Türkçesinde Yansımalar" adlı doktora tezi yapılmıştır. Tezde, Türkmen ve Türkiye Türkçelerindeki aynı, benzer ve farklı yapıda olan yansımali kelimeler sınıflandırılmış, semantik, leksik-semantik prensipte ses ve biçim yansımali fiiller olmak üzere iki temel yönde incelenmeye alınmıştır. Ardından yansımali kelimeler, ses ve şekil bilgisi bakımından incelenmiştir (Geldiyev, 2000). 2010 yılında Boğaziçi Üniversitesinde Semra Baturay tarafından "Türkçe Yansıma İkilemelerdeki Ses Almaşması" adlı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu tezde, Türkçedeki yansıma sözlerle kurulmuş ikilemelerdeki ses değişimleri konusu araştırılmıştır. Veri olarak ünlü ve ünsüz ses değişimleri esas alınarak, özellikle Türkçedeki yansıma sözlerle kurulmuş ikilemelerde gözlemlenen ünlü / ünsüz değişimleriyle ilgili belirli bir sistemin var olup olmadığı üzerinde durulmuştur (Baturay, 2010). 2011 yılında Kafkas Üniversitesinde Fettah Karahan tarafından "Çağdaş Türk Lehçelerinde Yansımali Kelimeler" adlı tez hazırlanmıştır. Tezde genellikle Çağdaş Türk lehçelerinde ortak olan yansıma sözcükler derlenerek bu dillerin birbirine olan yakınlığı ele alınmıştır (Karahan, 2011). Erciyes Üniversitesinde 2013 yılında Dilek Karakaş'ın Mustafa Argunşah danışmanlığında hazırladığı "Kazak Türkçesinde Yansıma Yoluyla Ortaya Çıkan Söz Varlığı" adlı çalışmasında, Kazak Türkçesinde sık kullanılan yansımali kelimeleri farklı açılardan ele alınmıştır. Elde edilen yansımali kelimeler, anlam ve kullanıldıkları durum açısından

¹http://www.academia.edu/382818/Hayvan_Seslenme_%C3%9Cnlemleri_Ses_Yans%C4%B1mal_%C4%B1_%C3%9Cnlemlerden_midir?

incelendikten sonra yansımali kelimelerin bir sözlüğü oluşturulmuştur. Ardından sözlükte yer alan kelimeler incelenerek bunların türetilirken aldıkları ekler tespit edilmiştir (Karakaş, 2013). Yine aynı yıl Bozok Üniversitesinde Muhammed Karasu tarafından “Tarihi Türk Lehçelerinde Yansımali Fiiller” adlı bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu çalışmada, tarihi Türk lehçelerdeki yansımali fiiller fişlenmiş ve kökenleri ve yansımali fiilleri türeten ekler üzerinde durulmuştur. 2014 yılında Ankara Üniversitesinde Esra Kılınç tarafından hazırlanan “Kenji Miyazawa’nın Yaban Armudu (Yamanashi) Adlı Öyküsü Örneğinde Yansımali Sözcükler ve Çevirisi Sorunu” adlı yüksek lisans tezinde, Kenji Miyazawa’ya ait ‘Yaban Armudu (Yamanashi)’ adlı öykü yansımali kelimeler çerçevesinde ele alınmış ve bu yansımali sözcüklerin çeviri sorunları üzerinde durulmuştur (Kılınç, 2017). 2018 yılında Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Lehçeleri Anabilim Dalı’nda Aksaamai Omuralieva tarafından “Türk Yazı Dilleri ve Dialektlerinde Yansımali Fiillerin Yapısı” adlı doktora tezi hazırlanmıştır. Yapılan tezde, tarihî ve günümüz Türk lehçelerindeki yansımali fiiller taranmış ve fiil yapım ekleri tespit edilmiştir. Ardından tespit edilen ekler alfabetik şekilde verilmiş ve incelenmiştir. Fişlenmiş yansımali fiiller anlamlarıyla lehçelere göre sınıflandırılmıştır (Omuralieva, 2018)

Türkiye’de yansımali kelimeler ile ilgili en geniş çalışmayı, Prof. Dr. Hamza Zülfikar yapmıştır. “Türkçede Ses Yansımali Kelimeler” adlı bu eser, 1995 yılında basılmıştır. Sadece edebî yazı dilini değil, ağızları da içine alarak işlenmiş olmasından dolayı en çok malzeme burada görülmüştür. H. Zülfikar bu çalışmada, yansımali kelimelerin farklı bir kelime grubu olduğunu ve söz varlığı içerisinde titizlikle araştırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu eserde Türkiye Türkçesi merkeze alınarak günümüz Oğuz grubu (Türkmen ve Azerbaycan Türkçesi) yazı dillerinden, Anadolu ağızlarından, Türkiye Türkçesi metin ve sözlüklerden, edebi eserlerden toplanan malzeme sözlük haline getirilmiştir. Malzemelerde kökleri aynı olan türevler, diğer iki lehçede de varsa veya farklı anlamlarda kullanıldıysa onlar da ele alınmış ve incelenmiştir (Zülfikar, 1995).

Zülfikar, derlediği malzemeyi, yapı bilgisi bakımından üçe ayırarak incelemiştir: a) Birincil Biçimler, b) İkincil Biçimler, c) Türevler. Birincil, ikincil ve türevleri de kendi aralarında sınıflandırarak onların görev ve kullanımları ile ilgili geniş bilgiler vermiştir. Türevler kısmında yansımali fiillere de değinmiştir. Burada birincil ve ikincil biçimlerinden türeyen yansımali fiilleri ele alarak, yansımali fiilleri oluşturan eklerle de geniş bir şekilde değinmiştir. Ardından yansımali köklerden türeyen adlara değinmiş ve ekleri göstermiştir. Son olarak yansımali ikilemelere de değinerek kavramlar dizini ve sözlük kısmını vermiştir.

2. Türkiye Dışında Günümüz Türk Lehçelerinde Yapılan Çalışmalar

Sovyet döneminden beri Türk dilindeki yansımali kelimeler her zaman güncel konulardan biri olmuştur. Bu konu, sadece Türk bilim adamlarının değil, Rus bilim adamlarının da epey dikkatini çekmiştir. Bu alanla ilgili ilk özel çalışma Türkolog N. İ. Aşmarin’e aittir. 1918 yılında yazılan “Çuvaş Mimolojisinin Esasları” adlı çalışmada Aşmarin daha çok yansımali kelimeleri oluşturan sesler üzerinde durmuştur (Aşmarin, 1918). Bu çalışmanın devamı niteliğinde 1925 yılında “Orta Volga Bölge Dillerindeki Yansımali” adlı bir çalışma daha hazırlanmıştır. Bu çalışmaya Çuvaşça dışında Tatarca, Udmurtça, Erzyanca, Mari dilleri de dâhil edilmiştir (Aşmarin, 1925). Her iki çalışmada da yansımali kelimelerin yöntemini kurmaya çalışılmıştır. Yansımali kelimelerle ilgili Aşmarin’in yayımlanan bir diğer çalışması 1928 yılında yayımlanan “Çuvaşcadaki Yansımali Morolojik Kategorileri Hakkında” eseri olmuştur. Bu çalışma Tatarca ve Türkiye Türkçesiyle karşılaştırmalı bir çalışma olmuştur. Burada yansımali kelimeler, morfolojik açıdan sınıflandırılıp 115 adet yapı tipi tespit edilmiştir (Aşmarin, 1928). Aşmarin’den sonra Türkçedeki yansımali ile ilgili çalışmayı Dmitriyev yapmıştır. Dmitriyev, “Güney Türk Mimolojisinin Taslağı” ve “Osmanlı Mimolojisine Katkılar” adlı çalışmalarında bu yapıların Türk lehçelerinde azımsanmayacak derecede çok olduklarını belirtmiş ve bunların fonetik özellikleri hakkında bilgi vermiştir (Dmitriyev, 1927). “Güney Türk Mimolojisinin Taslağı” adlı çalışmada genel olarak Güney grubu Türk

lehçelerindeki yansımali kelimelerini ele almıştır. Ardından bu kelimelerin yapı tiplerini de göstererek yansıma köklerden türeyen fiil ve isim türevlerini de ele almıştır (Şagdarov, 1962: 13-15). Sonraki çalışmalarından “Rusça-Çuvaşça Sözlük” çalışmasında Dmitriyev, tekrar yansıma kelimelere değinerek onların ünlemlere dâhil edilmesi gerektiği fikrini benimsemiştir (Şagdarov, 1962: 16). Aşmarin ve Dmitriyev’den sonra bu konuyla değinen L. N. Haritonov olmuştur. Haritonov, “Yakut Türkçesindeki Değişmeyen Kelimeler” adlı çalışmasında Yakutçadaki yansımali kelimeleri ele almış ve onları kendi aralarında sınıflandırmıştır (Haritonov, 1943). Bunun yanı sıra Haritonov’a göre yansımali kelimeleri zarflara veya ünlemlere dâhil etmek doğru değildir. Daha çok yansımali fiillerin üzerinde durarak özellikle biçim yansımali fiillerin köklerinin bugün ölü kökler olduğunu belirtmiştir (Şagdarov, 1962: 17-20). Azerbaycan Türkçesindeki yansımali kelimeler S. Caferova, M. Adilov, R. Rustemov gibi dilcilerin dikkatini çekmiştir. Caferova, “Muasır Türk Dillerinde Yansımali Kelimelerin Leksik ve Semantik Hususiyetleri” adlı çalışmasında yansımali kelimeleri, semantik açıdan sınıflandırmış, “yansıma sözler” ve “mecazî yansıma sözler” diyerek iki grupta ele almıştır (Caferova, 1975). Örneklerinde Azerbaycan, Türkmen ve az da olsa diğer Türk lehçelerinden örnekler vermiştir (Zülfikar, 1995: 11). Adilov’un “Azerbaycan Türkçesinde Yansıma Sözler” adlı çalışmasında yansımali kelimelerin fonetik, morfolojik, semantik özelliklerine değinilmiştir (Adilov, 1979). Rustemov, “Çağdaş Türk Lehçelerinde Yansımali Kelimeler” adlı çalışmasını Türk dillerindeki yansımali kelimelerle bilgi vererek başlamıştır. Rustemov’un çalışması Adilov’un çalışmasına benzemektedir. O da yansımali kelimelerin fonetik, morfolojik ve semantik özelliklerini ele almıştır. Bunların dışında sözdizimsel fonksiyonlarına da değinmiştir (Rustemov, 1998).

Kırgız Türkçesindeki yansımali kelimelerle ilgili “Kırgız Türkçesinde Yansımali Kelimeler” adlı çalışma, S. Kudaybergenov’a aittir (Kudaybergenov, 1957). Bu çalışmada Kırgız Türkçesindeki yansımali kelimeler fonetik, morfolojik ve semantik bakımdan ele alınmış ardından sınıflandırılmıştır. Kudaybergenov’un bir diğer “Kırgız Türkçesindeki Biçim Yansımali Fiiller” adlı çalışması biçim yansımali fiiller üzerine olmuştur. Çalışmanın başında Kırgızca – Moğolca – Yakutça birkaç ortak yansımali fiillerin tablosu gösterilmiştir. Özellikle yansıma köklerden fiil türeten ekler üzerinde duran ve birazda da etimolojik açıdan inceleyen Kudaybergenov, çalışmasının sonunda Türk – Moğol dillerindeki yansımali fiillerin dizinini vermiştir (Kudaybergenov, 1961).

Kazak Türkçesindeki yansımali kelimelerle ilgili ilk çalışma A. İ. İshakov tarafından yapılmıştır. İshakov “Kazak Türkçesindeki Yansımali Kelimeler Hakkında” adlı çalışmasında Kazak Türkçesindeki yansımali kelimelerin genel olarak tek ve kapalı heceden, nadir olarak da iki ve kapalı heceden oluştuğunu belirtmiştir. Daha çok ses özellikleri üzerinde duran İshakov, aynı zamanda yansımali kelimelerden türeyen ad, fiil ve zarf kullanımlarına da değinmiştir (İshakov, 1951). S. Sarıbayev’in konumuzla ilgili ilk çalışması, yansımali kelimelerin ünlemlerle olan ilişkilerini elen alan “Yansımali Kelimeler ve Onların Ünlemlerle İlişkisi” adlı çalışması olmuştur (Sarıbayev 1954). Sarıbayev’in bir diğer “Kazak Türkçedeki Yansımali Kelimeler” adlı çalışması yansıma kelimelerle ilgili yapılan genel bir çalışmasıdır (Sarıbayev, 1960). Kazak Türkçesindeki yansımali kelimelerle ilgili son yapılan çalışma, K. Husayinov’a aittir. “Kazak Türkçesindeki Yansımalar” adlı bu çalışmada Kazak Türkçesindeki yansımali kelimelerin temel özellikleri incelenmiştir. Aynı zamanda yansımali kelimeler, yalın durum ve etimolojik açıdan değerlendirilmiştir (Husayinov, 2010).

Türkmen Türkçesindeki yansımali kelimelerle ilgilenen dilci M. Hudaykuliyeve olmuştur (Hudaykuliyeve, 1962). 1962 yılında yaptığı “Türkmen Türkçesindeki Yansımali Kelimeler” isimli çalışmada yazar, yansımali kelimelerin dilde ayrı bir kelime grubu oluşturduğunu ve Türkmencedeki zenginliği hakkında bilgiler vermiştir. Yedi bölümden oluşan bu çalışma, öncelikle Türkmencedeki yansımali kelimeleri etimolojik, morfolojik ve semantik açılarından ele alarak incelemiştir. Ardından söz konusu kelimelerin sentaktaki yerine de değinmiştir (Zülfikar, 1995: 10).

Başkurt Türkçesindeki yansımali kelimeler, G. A. İsyangulova tarafından ele alınmıştır. İsyangulova 2011 yılında yaptığı “Başkurt Türkçesindeki Yansımali Kelimelerin Yapısal ve Sözdizimsel Özellikleri” adlı yazısında, Başkurt Türkçesindeki yansımali kelimeleri yapısal açıdan sınıflandırıp daha sonra sözdizimsel özelliklerinden bahsetmiştir. O sırada örneklerle de desteklemiştir. (İsyangulova, 2011). İsyangulova “Yansımali Kelimelerin Araştırma Tarihi ve Onların Sözbölüklerindeki Yeri” isimli başka bir çalışmasında, da çok teorik bilgiler vererek Aşmarin, Husayinov, Voronin, gibi dilcilerden bahsetmiştir. Ardından bazılarının yansımali kelimelerle ilgili yaptıkları sınıflandırmalarına da tek tek yer vermiştir. (İsyangulova, 2015).

Kırım Tatar Türkçesindeki yansımali kelimelerle ilgili çalışmalardan da birkaçına ulaştık. Bunlardan bir tanesi V. N. Aliyeva tarafından 2005 yılında yapılan bir çalışmadır. “Kırım Tatar Türkçesinde Yansımali Kelimeler” adlı bu çalışmada ilk başta yansımali kelimelerle ilgili teorik bilgiler verilmiştir. Ardından Aşmarin ve Dmitriyev’in çalışmalarından bahsedilerek Kırım Tatar Türkçesindeki yansımali kelimeler ele alınmıştır (Aliyeva, 2005). Bir diğer çalışma da Z. N. Adcımuratova’ya ait “Kırım Tatar Türkçesindeki Su Seslerini Yansıtan Yansımali Kelimeler” makalesidir. Çalışmada Kırım Tatar Türkçesindeki su seslerini yansıtan yansımali kökler üzerinde durulmuştur. Ardından su seslerini yansıtan yansımali köklerinde bulunan karakteristik sesler tespit edilmeye çalışılmıştır (Adcımuratova, 2005).

Kazan Tatar Türkçesindeki yansımali kelimelerle ilgili Z. G. Şarafetdinova 2007 yılında “Tatar Çağdaş Edebi Dilindeki Yansımali Kelimeler” adlı tez hazırlamıştır. İlk bölümünde genel olarak yansımali kelimeler üzerinde durulmuş ve teorik bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, söz konusu kelimelerin leksiko-semantik özellikleri ve semantik sınıflandırılması verilmiştir. Üçüncü bölümde, yansımali kelimelerin morfolojik ve fonetik yapıları, hemen ardından yansımali köklerden türeyen fiil ve isimlere değinilmiştir (Şarafetdinova, 2007a). Bunun dışında yazarın yansımali kelimelerle ilgili bir diğer çalışması “Tatar Dilindeki Yansımali Kelimelerin Sınıflandırılması” isimli çalışmasıdır (Şarafetdinova, 2007b). Şarafetdinova, konuyla ilgili başka çalışmalar da yapmıştır: 2005 yılında yayımladığı “Tatar Türkçesinde Yansımali Köklerden Türeyen İsim ve Fiiller”, yine 2007 yılında yaptığı “Tatar Türkçesinde Biçim Yansımali Kelimeler”, aynı yıl yayımlayan bir diğer çalışması da “Tatar Türkçesinde İnsan Tarafından Çıkarılan Yansımali Kelimeler” isimli çalışmasıdır (Şarafetdinova, 2007c).

2009 yılında V. A. Razumovskaya ve E. M. Feytelber tarafından “Türkiye Türkçesindeki Yansımali Kelimeler: Bütüncül Yaklaşım” adlı bir makale yayınlanmıştır. Bu çalışma, daha çok H. Zülfikar’ın kitabı esas alınarak yapılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, Hocket ve Voronin’in çalışmaları hakkında da bahsedilmiş ve onların sınıflandırmalarına da yer verilmiştir (Razumovskaya, 2009).

3. Başka Dillerdeki Yansımalar ile İlgili Çalışmalar

Onomatopeler bilim dünyasında sadece dilbiliminde değil, aynı zamanda felsefe, psikoloji gibi alanlarda da araştırılan konulardan olmuştur. Türkçede olduğu gibi dünyanın diğer dillerinde onomatopeler mevcuttur. Başka dillerdeki yansımali kelimelerle ilgili ulaştığımız çalışmalardan bahsedecek olursak, Moğolcadaki yansımali kelimeler üzerine Şagdarov, “Çağdaş Buryat Dilinde Yansımali Kelimeler” adlı çalışmasında, Buryatçadaki yansımali kelimeleri daha çok Türkçe ve Rusça ile karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Giriş bölümünde yansımali kelimelerle ilgili yapılan çalışmalardan bahsetmiştir. Aşmarin’in çalışmasından başlayıp Türk dilinin diğer lehçeleriyle ilgili çalışmalara da yer vermiştir. Bunlar dışında Komice, Udmurtça, Tacikçe ve Nanay dillerindeki yansımali kelimelerle ilgili çalışmalardan da bahsetmiştir. Birinci bölümde genel olarak ses yansımali kelimelerin teorik bilgisi, türevleri, fonetik tipleri, ses yansımaların ikincil biçimleri, ikileme biçimleri verilmiştir. Ardından ses yansımali kelimelerin alt grubu olarak ses ve biçim yansımali fiillere de yer vermiş onların değişimi ve kullanımları hakkında bilgiler vermiştir. Son olarak, ses yansımali kelimelerin sözdizimsel fonksiyonları üzerinde durmuştur. İkinci bölüm ise biçim yansımali kelimeler hakkındadır. Bu bölümde,

biçim yansımali kelimelerin birincil, ikincil biçimleri, ikilemeli biçimleri ve biçim yansımali türevlerin yapısal özellikleri üzerinde durmuştur. Daha sonra biçim yansımali kelimelerin sözcük yapımı özellikleri ve biçim yansımali fiiller hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak biçim yansımali fiilleri, semantik açıdan sınıflandırılmıştır (Şagdarov, 1962).

S. V. Voronin, yansımali kelimeler üzerine epey çalışması bulunan dilbilimcilerdendir. Çalışmalarının birçoğu İngilizcedeki onomatopeler üzerinedir. 1974 yılında yaptığı “İngiliz Filolojisine göre Kelime Yapımı ve Onomatopeler” (Voronin, 1971), daha sonra “İngiliz Onomatopelerin Eğitim Metodolojisinin Tarihi, Romen ve Alman Dilbilimi” (Voronin, 1974), “İngiliz Onomatopeleri, Bazı Sonuç ve Perspektifleri” gibi çalışmaları bulunmaktadır (Voronin, 1976). “Ses Simgeciliği” (sound symbolism) alanını dilbiliminin ayrı bir dalı olduğunu ilk Voronin belirtmiştir. Voronin “Ses Simgeciliğinin Esasları” adlı kitabında ses simgeciğinin ilkeleri, dil göstergesinin “keyfi” veya “sebep” ilkelerine değinmiş ve ses yansımaların psiko-fizyolojik esasları üzerinde durmuştur (Voronin, 2006). Yazarın ulaştığımız diğer çalışması, İngilizcedeki onomatopeler üzerinedir. Bu çalışmada Voronin, İngilizcedeki ses yansımali kelimeleri fonosemantik açıdan sınıflandırılmıştır. Bir monografi özelliği taşıyan bu kitapta yazar, onomatopelerin tipleri ve modelleri hakkında bahsetmiştir (Voronin, 2004).

A. A. Şibanov “Udmurtçada Zarf ve Yansımali Kelimeler” adlı makalesinde, Udmurtçadaki yansımali kelimelerin Udmurtçada zarflar kategorisinde yer aldığı vurgulanarak o kelimelerin dilbiliminde ayrı bir leksiko-gramer grubuna dâhil olması gerektiğiyle ilgili sorunlar üzerinde durulmuştur (Şibanov, 2010).

Onomatopeler, bugün de dikkatleri üzerine çeken dilbilimin ilginç konularından biri olmaya devam etmektedir.

Tacikçedeki yansımalarla ilgili 1950 yılında bir tez hazırlanmıştır. Leningrad Devlet Üniversitesi’nde yapılan “Çağdaş Tacik Dilinde Yansımali Kelimeler” isimli tezde M. F. Fazılov, en çok fonetik açıdan farklılık gösteren bu kelimelerin kendilerine özgü ses yapısı, ritmi, vurgusu olduğunu belirtmiş, Tacikçedeki yansımali kelimeleri semantik açıdan incelemiş ve ardından bu kelimelerin semantik sınıflandırmasını yapmıştır (Fazılov, 1950).

Nurullova Alsu tarafından 2013 yılında Kazan Üniversitesinde yayınlanan “Çağdaş İngiliz, Rus ve Alman Dillerinde Onomatopeler” adlı doktora tezi hazırlanmıştır. Karşılaştırmalı yöntemle yapılan tezin giriş kısmında, onomatopelerin dildeki önemi, çalışmanın konusu ve amacı, ardından ise konuyla ilgili literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Tezin “Çağdaş Dillerdeki Onomatopelerin Öğrenme Temelleri” adlı birinci bölümünde, yerli ve yabancı kaynaklardan yola çıkarak konuyla ilgili teorik bilgiler verilmiştir. Daha sonra onomatopelerin dilbilgisindeki yeri vurgulanmıştır. Başka bir deyişle onomatopelerin bazı bilim adamları tarafından ünlemelere dahil edildiği, bazıları etmediği ya da gramerde bu tür kelimelerin ayrı bir kelime grup oluşturup oluşturmadığı hakkında görüşlere yer verilmiştir. “Yansımali Köklerin Kelime Yapım Özelliği” adlı ikinci bölümde yansıma köklerin en çok fiil, daha sonra isim ve zarf türettikleri üzerine durulmuştur. Bu bölümde Rus, İngiliz ve Alman dillerinde yansımali köklerden fiillerin ve diğer kelime gruplarının oluşumu hakkında karşılaştırmalı bilgilere ve de yer verilmiştir. “Yansımali Kelimelerin Semantik Açısından Sınıflandırılması” adlı üçüncü bölümde diğer başka kaynaklarda olduğu gibi yansıma köklerin semantik ve leksik açıdan sınıflandırılması yapılmıştır. Karşılaştırmalı yapılan bu çalışmada, yansımali kelimelerin Rus ve Alman dillerinde daha çok ek alarak, İngiliz dilinde ise işlev değişimi yoluyla yansımali kelimeler türettiğini, İngiliz dilinde ek yoluyla türeyenlerin de sadece -ing eki aldığını belirtmiştir. Genel olarak, çalışma sonucunda Rus, Alman ve İngiliz dilindeki yansımaların özellikle kelime yapımı açısından hem ortak hem farklı hem de spesifik yönleri olduğunu vurgulanmıştır (Nurullova, 2013).

Kabardey-Balkar Cumhuriyeti Devlet Üniversitesi’nde 2010 yılında Tokova Anjela tarafından hazırlanan doktora tezinde, Kabardey-Çerkez dilindeki ünlemler ve onomatopeler ele alınmıştır. Tezin giriş kısmında, çalışmanın amacı, yöntemi, sınırlılıklar ve konuyla ilgili teorik

bilgiler verilmiştir. “Genel ve Adıge Dilbiliminde Ünlemler ve Onomatopeler” adlı birinci bölümde, genel ve Adıge dilbilimdeki ünlem ve onomatopelerin öğrenme süreci üzerine durulmuştur. Ardından bazı filozofların ünlem ve onomatopelerle ilgili üne sürdürdükleri teorilerden bahsedilmiştir. Onlara göre dilin ortaya çıkışını ünlem ve onomatopelerle açıklamak mümkündür. Ünlem ve onomatopeler her zaman birlikte incelenmiştir. Bunların leksik ve semantik açıdan ayrı ayrı kelime grubu oluşturması dilbiliminde daha yeni bir görüştür. Bu yüzden ünlem ve onomatopeleri birbirinden ayrı incelemek doğru olmayacağı hakkında görüşler de belirtilmiştir. Daha sonra ünlem, onomatopelerin ortak ve farklı yönleri üzerine durulmuş ve Adıge dilindeki onomatopelerin oluşum yollarına yer verilmiş ardından morfolojik ve semantik açıdan sınıflandırılmıştır. “Kabardey-Çerkez Dilinde Ünlemler” adlı ikinci bölümde, toplam 324 ünlemin fonetik, morfolojik ve semantik özellikleri analize edilmiş ve ardından fonksiyonlarına göre geniş bir sınıflandırılma yapılmıştır. “Kabardey-Çerkez Dilinde Onomatopeler” adlı üçüncü bölümde, toplam 175 onomatopeler üzerine inceleme yapılmıştır. Bu bölümde, onomatopelerin ses ve biçim özelliklerine yer verilmiştir. Ardından ikinci bölümde olduğu gibi semantik, morfolojik, fonksiyonları açısından sınıflandırılması yapılmıştır. Son olarak, Kabardey-Çerkez dilindeki ünlem ve onomatopeler tezin son kısmında sözlük şeklinde verilmiştir (Tokova, 2010).

Elena Tişina tarafından 2010 yılında Volgograd Devlet Pedagojisi Üniversitesi’nde yapılan “Rusça Onomatopeler Eş ve Art Zamanlı Çalışma” adlı doktora tezinde, Rusça onomatopeleri art ve eş zamanlı inceleyerek onların fonetik ve leksik açıdan kelime türetme özellikleri tespit edilmiştir. Tezin giriş kısmında, konunun önemi, konuyla ilgili teorik bilgiler, onomatopelerin konuşma dilindeki yeri hakkında bahsedilmiştir. “Dil Olgusu Olarak Onomatopeler” adlı çalışmanın ilk bölümünde, onomatopeler hakkında geniş bir bilgi, onların sınıflandırılması verilmiştir. “Rusça Onomatopelerin Yapısal Türevi ve Leksik Özellikleri” adlı ikinci bölümde, yansıma seslerin oluşumundaki türev, morfolojik ve fonetik birimlerin üzerinde durulmuştur. “Rusça Onomatopelerde Proto-Slav Üssü” adlı üçüncü bölümde, çağdaş Rusçadaki onomatopelerin gelişiminde Proto-Slav onomatopelerin etkisi analize edilmiştir. Ardından Proto-Slavcadaki onomatopelerin leksik ve kelime yapım özellikleri verilmiştir. Rusçada onomatopelerin büyük kısmı nedenlilik ile oluşan kelimeler olduğu belirtilmiş ve karşılaştırmalı olarak yapılan bu çalışmada, Proto-Slavca ve Rusçadaki onomatopeler ayrı tablolarda verilmiş daha sonra onlar gelişim süreci açısından incelenmiştir (Tişina, 2010).

Sonuç

Bugün de dilbiliminin önemli konularından biri olan onomatopeler, yukarıda bahsedilen çalışmalara bakıldığında yetersiz olup daha iyi bir şekilde araştırmayı talep etmektedir. Onomatopelerle ilgili Türkiye’de bugüne kadar yapılan çalışmalar, daha çok semantik açıdan ele alınmış ve anlamlarına göre sınıflandırmaları verilmiştir. H. Zülfikar tarafından yapılan ve en kapsamlı çalışma olan “Türkçede Ses Yansımalı Kelimeler” adlı kitap ise onomatopeleri her yönüyle ele alıp, Anadolu ağızlarını da dahil etmiştir.

Diğer Türk lehçelerde en kapsamlı çalışma Aşmarin’e aittir. Konuyla ilgili arka arkaya birkaç çalışma yayınlayan Aşmarin, Çuvaşçadaki onomatopeleri daha çok morfolojik açıdan ele almış ve bazı Türk lehçeleriyle kıyaslama yapmıştır. Bunun dışında Kazak, Kırgız ve Azeri, Türkmen Türkçesindeki onomatopelerle ilgili müstakil çalışma mevcuttur. Sovyet döneminde yapılan bu çalışmalar, ana hatlarıyla birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Kazan Tatar, Kırım Tatar Türkçeleriyle ilgili Rusça tezler yapılmış olup, tezlerden çıkartılan makaleler de bulunmaktadır. Yapılan tezlerde onomatopeler genellikle fonetik, leksiko-semantik açıdan incelenmiştir.

Konuyla ilgili ulaştığımız Rusça çalışmalara bakılacak olursa, Voronin bir İngilizceyle ilgili birkaç çalışma yayınlamıştır. Her çalışmasında onomatopelere değişik açılardan yaklaşan Voronin, bu tür kelimelerin psiko-fizyolojik esasları üzerinde durmuş, onların tipleri ve

modellerini ele almıştır. Genel olarak semantik ve leksik açılardan ele alınan onomatopeler art ve eş zamanlı karşılaştırma konusu olarak incelenmiştir.

Elde ettiğimiz çalışmalardan yola çıkarak onomatopelerin, daha çok semantik, leksik ve morfolojik açılardan ele alındığı tespit edilmiştir.

Kaynakça

ADCİMURATOVA, Z. (2016). Podrajaniya ZvukomVodı v Krımskotatarskom Yazıke. *Seriya Filologičeskiye Nauki*, s. 55-60.

ADİLOV, M. (1979). *Azerbaycan Dilinde Teglidi Sözler*. Bakı.

ALİYEVA, V. (2005). Podrajatelniye Slova v Krımskotatarskom Yazıke. *Seriya Filologiya*, s. 7-11.

AŞMARİN, N. (1918). *Osnovi Çuvaşskoy Mimologii*. Kazan.

AŞMARİN, N. (1925). Podrajaniye v Yazıkah Srednego Povoljiya. *İzvestiya Azerbaydjanskogo Universiteta*, s. 143-158.

AŞMARİN, N. (1928). *O Morfoloģičeskih Kategoriyah Podrajaniy v Çuvaşskom Yazıke*. Kazan.

BALKAYA, D. (1996). *Yansılama ve Almanca-Türkçe Ses Yansımali Sözcükler*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

BATURAY, S. (2010). *Türkçe Yansımali İkillemelerdeki Ses Almaşması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

CAFEROVA, S. (1975). *Muasir Türk Dillerinde Teglidi Sözlerin Leksik ve Semantik Hususiyetleri*. Bakı.

DMİTRİYEYEV, N. (1927). Beitrage zur Osmanischen Mimologie. *Wiener Zeitschrift f.d. künde des Morgenlandes* Bd. XXXIV, heft 1-2, 105-123, heft 3-4, 271-285.

DMİTRİYEYEV, N. (1929). Skizze zur Südtürkiscen Mimologie. *Wiener Zeitschrift f.d. künde des Morgenlandes* Bd. XXXVI, heft 1-2, 18-47.

EREN, H. (1951). Onomatopeelere Ait Notlar. *TM, X.c*, s. 55-58.

GELDİYEYEV, R. (2000). *Türkmence ve Türkiye Türkçesinde Yansımalar*, Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

HARİTONOV, L. (1943). Neizmenyaemiye Slova v Yakıtskom Yazıke. *Yakutsk*. s. 56-69.

HUDAYKULİYEYEV, M. (1962). *Podrajatelniye Slova v Turkmenskom Yazıke*, Aşhabad.

HUSAYİNOV, Köbey (2010). *Zvukoizaobrazitelnost v Kazahskom Yazıke*, Pavlodar.

İSKAKOV, A. (1951). O Podrajatelnih Slovah v Kazahskom Yazıke, *Turkoloģičeskiy Sbornik. Moskva*, s. 103-112.

İSYANGULOVA, G. (2011). Strukturniye i Sintaksiçeskiye Osobennosti Podrajatelnih Slov v Sovremennom Başkirskom Yazıke. *Filologiya i İsskustvovedeniye, Vestnik Başkirskogo Universiteta*, s. 1073-1074.

İSYANGULOVA, G. (2015). İstoriya İzuçeniyaPodrajatelnih Slov i İi Mesto v Sisteme Çastey Reçi. *Filologiya i İskusstvovedeniye, Vestnik Başkirskogo Universiteta*, s. 52-555.

KARAHAN, A. (2006). Memlûk Kıpçak Sözvarlığı: Yansima Fiiller Üzerine İnceleme. *TÜBAR-XX*, s. 105-124.

KARAHAN, F. (2011). *Çağdaş Türk Lehçelerinde Yansima Kelimeler*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars: Kafkas Üniversitesi.

KARAKAŞ, D. (2013). *Kazak Türkçesinde Yansima Yoluyla Ortaya Çıkan Söz Varlığı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

KILINÇ, E. (2014). *Kenji Miyazawa'nın (Yaban Armudu) Yamanashi Öyküsü Örneğinde Yansima Sözcükler Ve Çevirisi Sorunu*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.

KUDAYBERGENOV, S. (1957). *Podrajatelniye Slova v Kırgızskom Yazıke*. Frunze.

KUDAYBERGENOV, S. (1961). *Kırgız Tilindegi Eles Etişter*. Frunze.

KURAKŞİNA, N. (2007). *Zvukooboznaçeniya Kak Rerezentatsiya Zvukov Sferi Yazıka*. Ufa.

NURULLOVA, A. (2013). *Onomatopeya v Sovremennom Angliyskom, Russkom i Nemetskom Yazıkah*, Kazan, Kazanskiy Federalniy Universitet.

OMURALIEVA, A. (2018). *Türk Yazı Dilleri ve Diyalektlerinde Yansımali Fiillerin Yapısı*. Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi.

ÖZKAN, A. (2006). Ses Yansımali Kelimelerin yer Adı Olarak Kullanılması. *İnsan Bilimler Araştırmaları*, S. 16, s. 193-197.

RAZUMSKAYA, V. ve diğeri (2009), “Zvokopodrajatelniye Slova v Turetskom Yazıke: İntegrativniy Podhod”, *Vestnik İGLU, İrkutsk*, s. 79-86.

RUSTEMOV, R. E. (1998). *Muasir Türk Dilinde Teglidi Sözcükler*. Bakı.

SARIBAYEV, Ş. (1960). *Kazak Tilindegi Yelikteviş Sözcükler*. Alma-Ata.

SİS, N. (2009). Gülten Dayıoğlu'nun Öykülerinde Yansımalar ve Kalıp Sözcükler. *Turkish Studies*, s. 1975-1989.

ŞAGDAROV, L. (1962). *İzobrazitelniye Slova v Sovremennom Buryatskom Yazıke*. Ulan-Ude.

ŞERAFEETDİNOVA, Z. (2005). *Obrazovaniye Glagolov i İmen Suwestvitelnih ot Podrajatelnih Slov (na tatarskom yazıke)*. *Fen Hem*, s. 6-13.

ŞERAFEETDİNOVA, Z. (2007a). *Podrajatelniye Slova v Sovremennom Tatarskom Literaturnom Yazıke*. *Akademiya Nauk Respubliki Kazan, Kazanskiy Federalniy Universitet*.

ŞERAFEETDİNOVA, “Zemfira (2007), “Klassifikatsiya Zvukopodrajatelnih Slov v Tatarskom Yazıke”, *Vestnik Çuvaşskogo Universiteta, Kazan*. S. 204-209.

ŞERAFEETDİNOVA, Z. (2007c). Zvukopodrajatelniye Slova İzdavaemiye Çelovekom v Tatarskom Yazıke. *Fen Hem*, s. 51-54.

ŞİBANOV, A. (2010). Nareçiya i Podrajatelniye Slova v Udmurtskom Yazıke. *Vestnik Çelyabinskogo Universiteta*, s. 133-136.

TİŞİNA, E. (2010). *Russkaya Onomatopeya Diyahronny i Sinhronny Aspekt İzuçeniya*. Volgograd: Volgogradskiy Gosudarstvenny Pedagogičeskiy Universitet.

TOKOVA, A.(2010). *Mejdometişya v Zvukopodrajaniya v Kabardino-Çerkesskom Yazıke*. Nalçik: Kabardino-Balkarsskiy Gosudarstvenny Universitet.

TUNA, O. N. (1947). Tabiat Taklidi Sözlere Fiil yapan Ekler. *Türkeli*, S. 4, s. 15.

TUNA, O. N. (1947). Türkçede Tekrarlar. *TDED*, III, s. 429-447.

TÜRKAY, K. (1978). Kaşgarlı'nın Derlediği Yansıma Sözcükler. Ömer Asım Aksoy Armağanı, Ankara: TDK Yayınları.

ÜÇOK, N. (2004). *Genel Dilbilim (Lengüistik)*. İstanbul: Multilingual.

VORONİN, S. (1971). Slovoobrazovaniye i Onomatopeya. *İssledovaniye po Angliyskoy Filologii*, s. 36-42.

VORONİN, S. (1974). K İstorii Metodologii İzuçeniya Angliyskoy Onomatopei. *Romanskoe i Germanskoye Yazıkoznaniye*, s. 88-96.

VORONİN, S. (1976). Angliyskaya Onomatopeya, Nekotoriye İtogi i Prespektivi İzuçeniya. *Problema Motivirovannosti Yazıkogo Znaka*, s. 61-65.

VORONİN, S. (2004). *Angliyskiye Onomatopi Fonosemantiçeskaya Klassifikatsiya*. Institut İnostrannih Yazıkov, Sank-Peterburg.

VORONİN, S. (2006). *Osnovi Fonosemantiki*. Moskva.

ZÜLFİKAR, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler*. Ankara: TDK Yayınları.